

Astrofizyka promieni kosmicznych-4

Henryk Wilczyński

Detekcja promieni kosmicznych

GRUBOŚĆ ATMOSFERY ZIEMI $\approx 11 \lambda_p \approx 27 L_R$

λ_p droga oddziaływania protonu

L_R jednostka radiacyjna

DETEKCJA BEZPOŚREDNIA $E < 10^{15}$ eV

Rejestracja cząstki pierwotnej poza atmosferą
(satelity, balony w stratosferze)

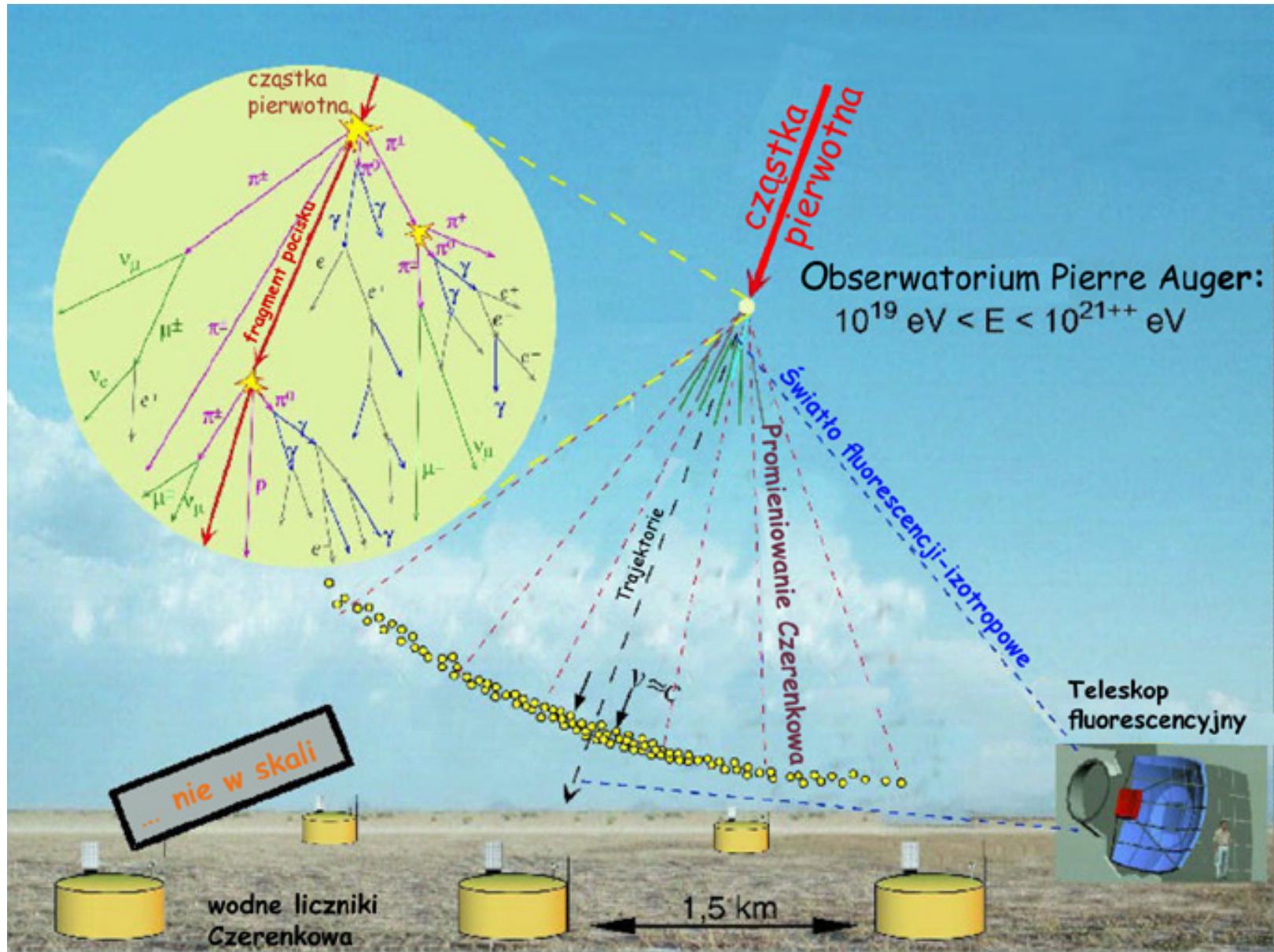
widmo energetyczne, skład chemiczny
skład izotopowy

DETEKCJA POŚREDNIA $E > 10^{14}$ eV

Rejestracja wielkich pęków atmosferycznych na
powierzchni Ziemi

zbiorcze widmo energetyczne
skład chemiczny (przybliżony)

Wielki pęk atmosferyczny

Kaskada elektromagnetyczna

„toy model” (Heitler 1944)

liczba cząstek po n pokoleniach

$$N = 2^n = 2^{X/\lambda}$$

energia na cząstkę

$$E(X) = E_0/N(X)$$

mnożenie cząstek aż do $E(X)=E_c$ (en. krytyczna)
w maksimum kaskady

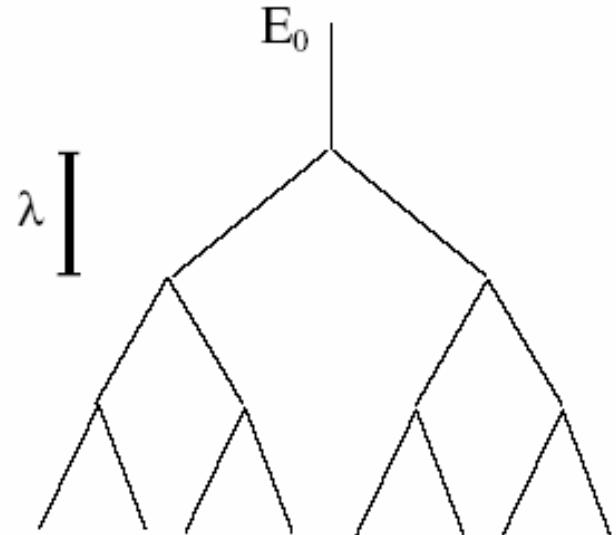
$$N(X_{\max}) = E_0/E_c$$

$$X_{\max} = \lambda \ln(E_0/E_c)/\ln 2$$

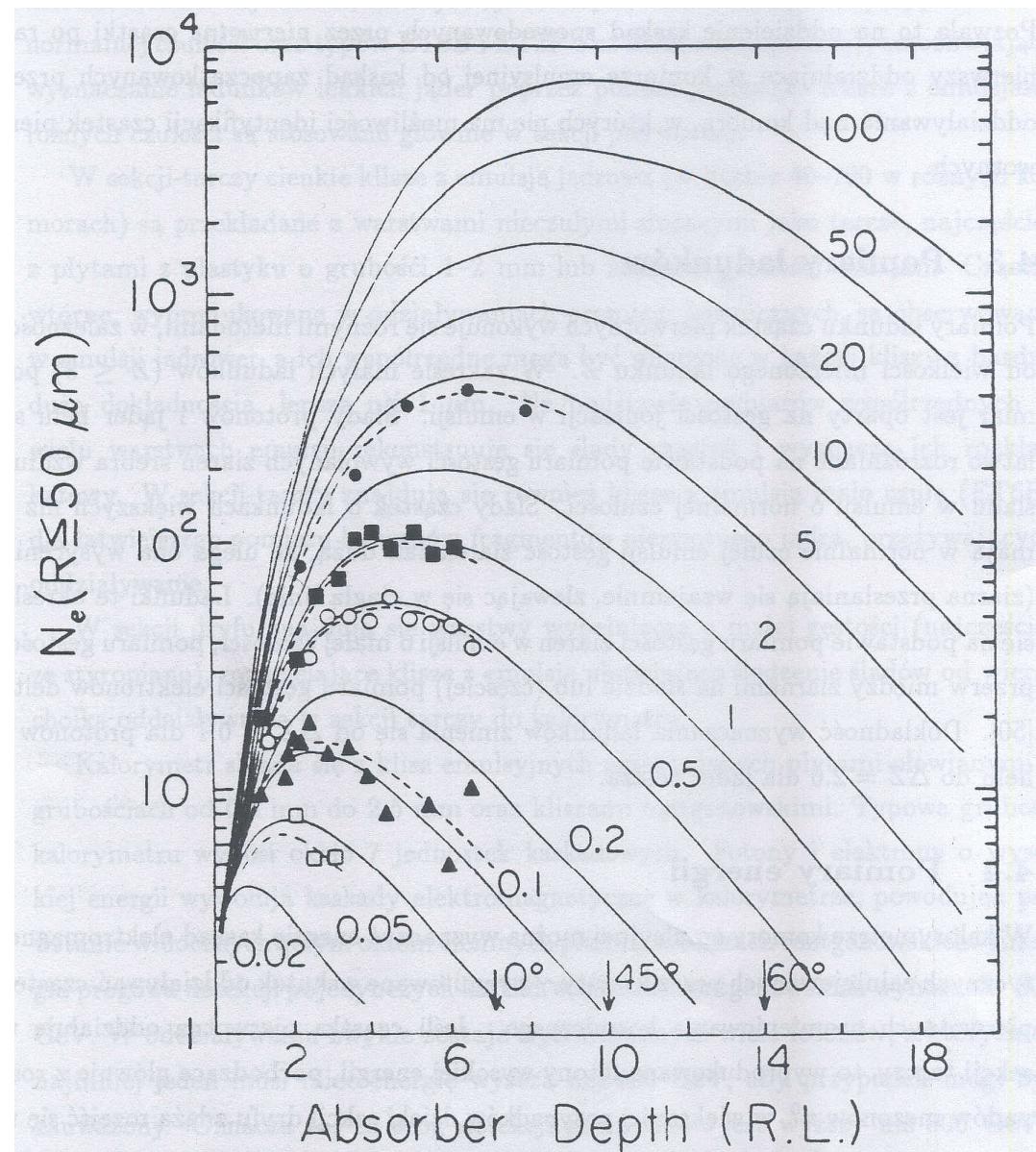
czyli

$$N_{\max} \propto E_0$$

$$X_{\max} \propto \ln E_0$$

profil podłużny kaskady EM

Rozkład cząstek w wielkim pęku

Profil podłużny: liczba cząstek w pęku w funkcji głębokości X (Gaisser-Hillas)

$$N_e(X) = N_{max} \left(\frac{X - X_0}{X_{max} - X_0} \right)^{(X_{max} - X_0)/\lambda} \exp((X_{max} - X)/\lambda)$$

X_0 = początek rozwoju pęku

λ = droga oddziaływania

rozkład poprzeczny

(Nishimura-Kamata-Greisen)

$$\rho_N(X, r) = \frac{N_e(X)}{r_M^2} \left(\frac{r}{r_M}\right)^{s-2} \left(1 + \frac{r}{r_M}\right)^{(s-4.5)} \frac{\Gamma(4.5-s)}{2\pi\Gamma(s)\Gamma(4.5-2s)}$$

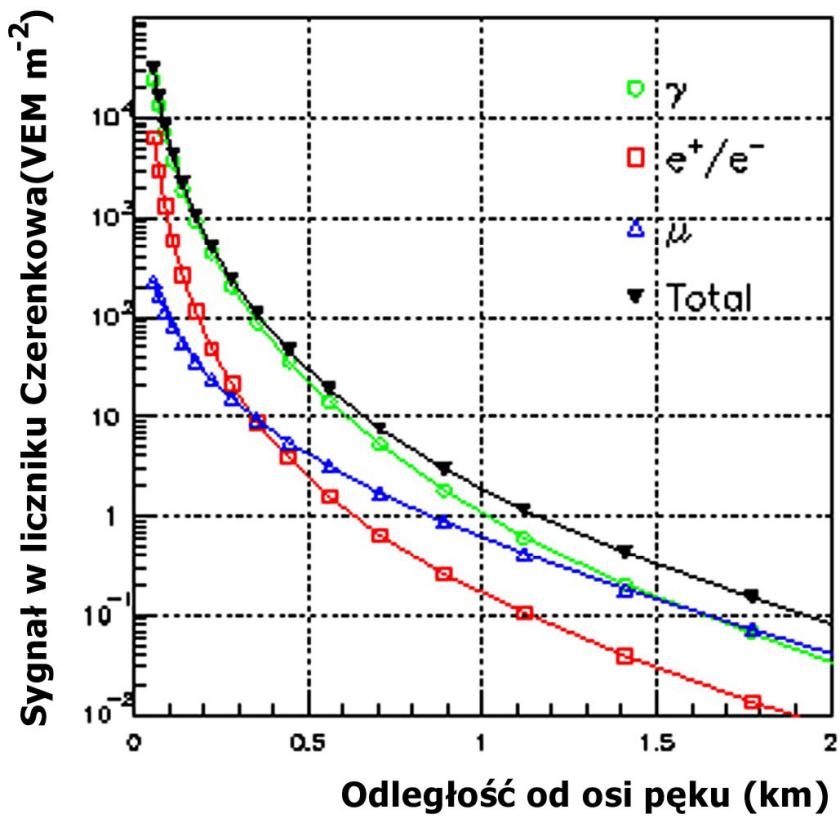
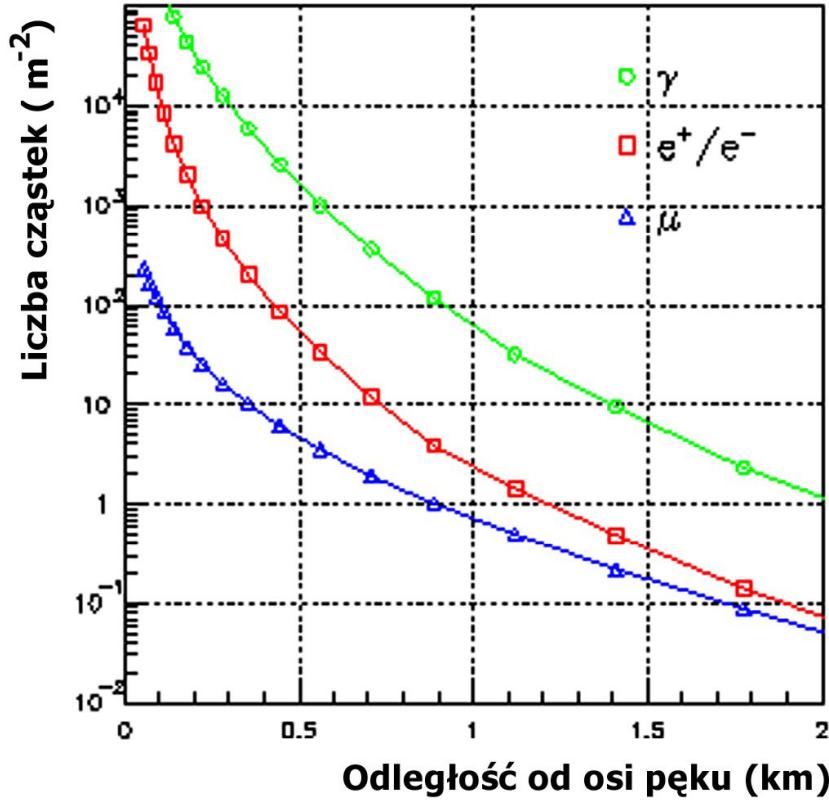
r_M = promień Moliera'a

s = parametr wieku

$$s \equiv \frac{3X/X_l}{X/X_l + 2\ln(E_0/\epsilon_0)}$$

Rozkłady poprzeczne cząstek w pęku

proton $E_0=10^{19}$ eV

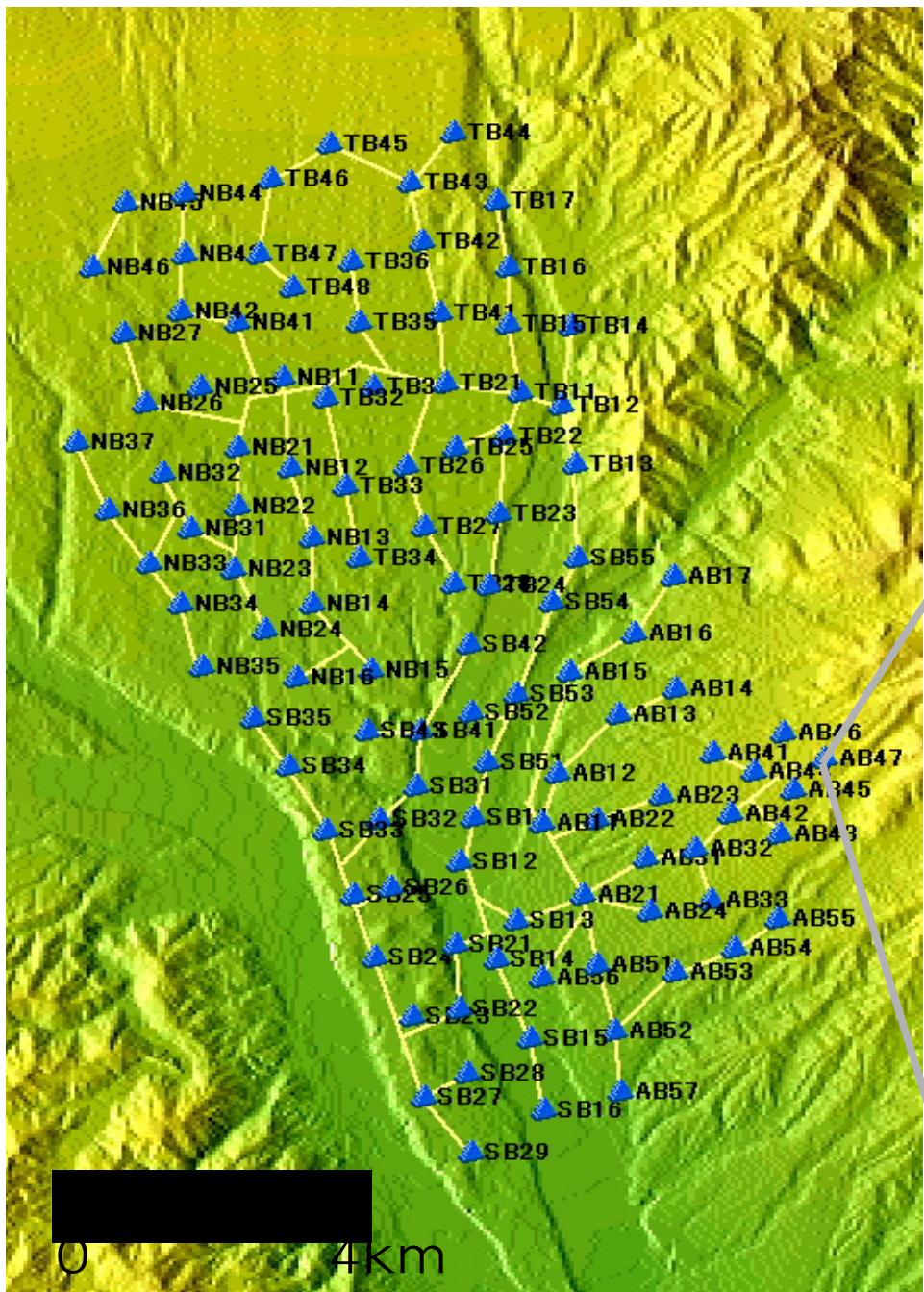
Sieć detektorów naziemnych

CASA

AGASA: Akeno Giant Air Shower Array

111 detektorów elektronów
27 detektorów mionów

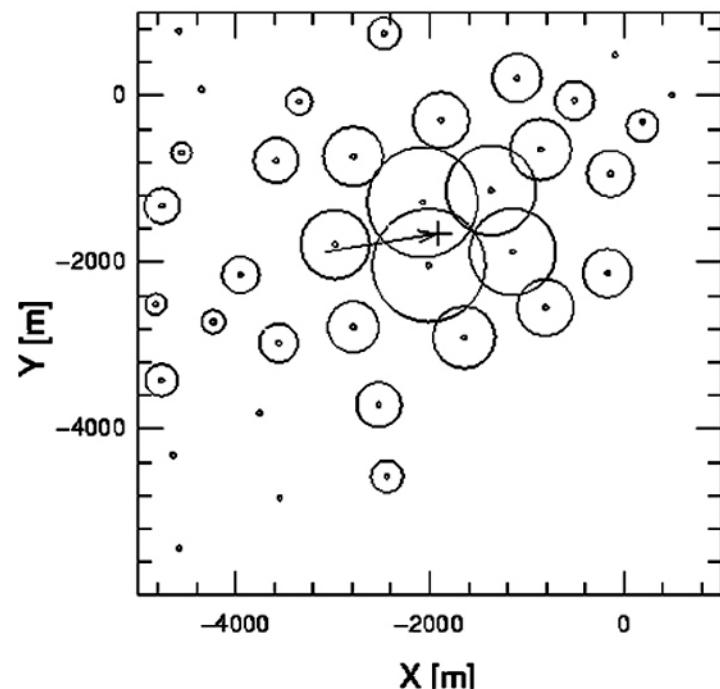
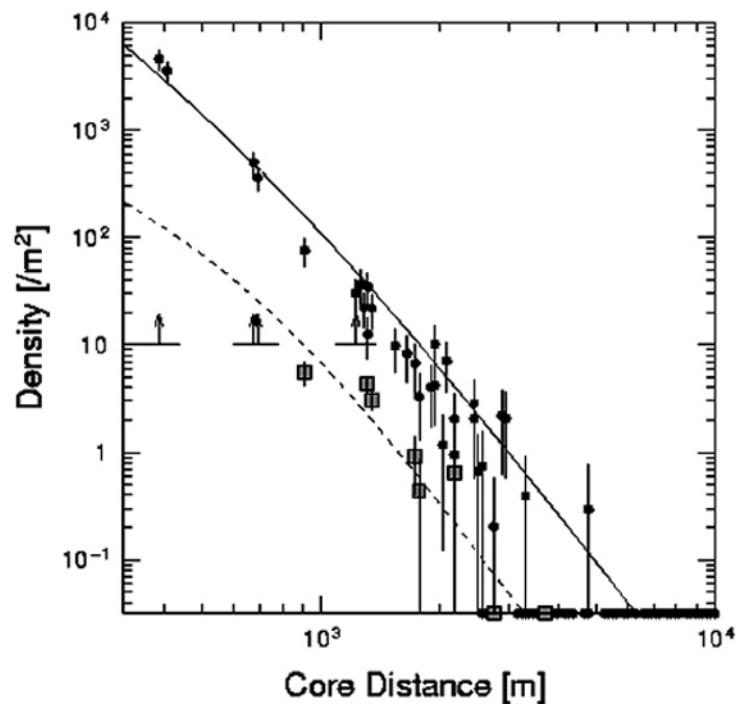
Rekonstrukcja pęku w sieci naziemnej

wyznaczamy poprzeczny rozkład częstek w wielkim pęku

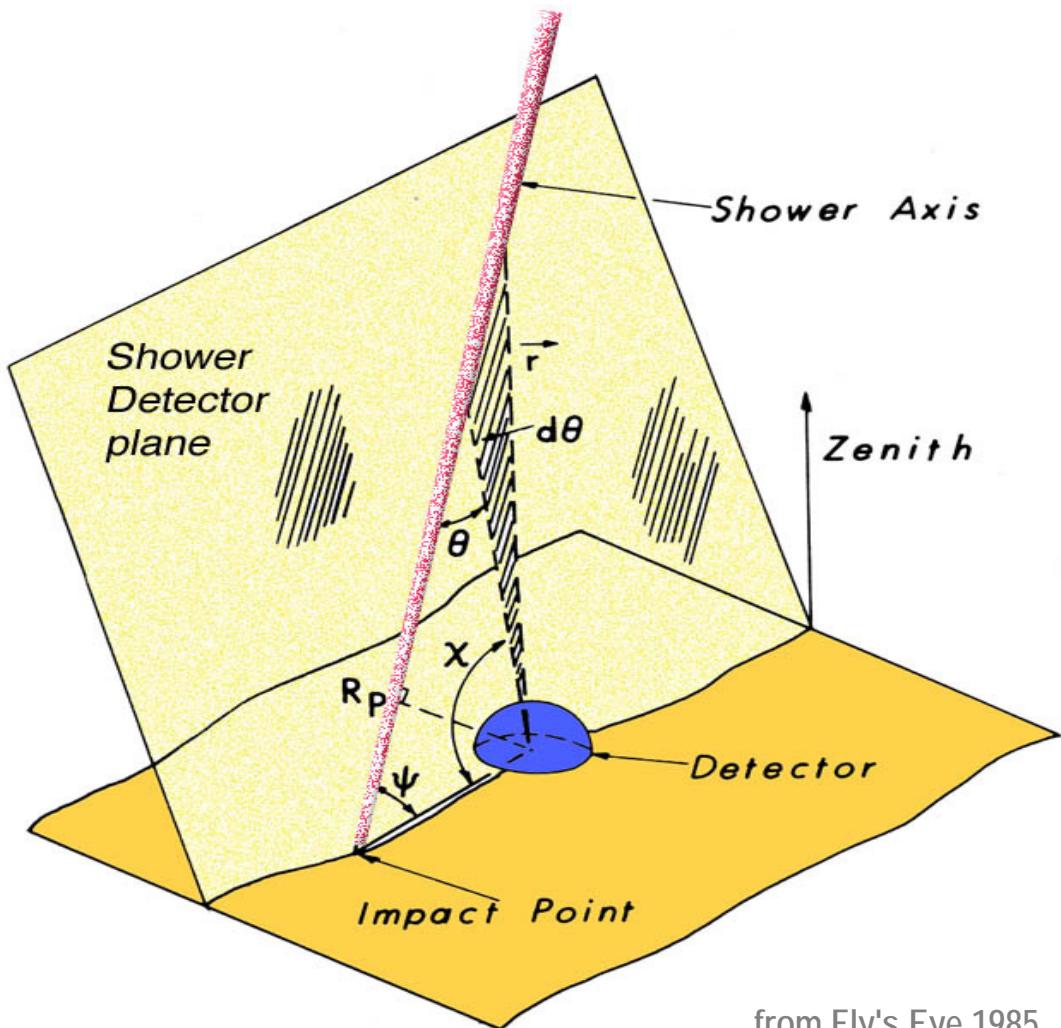
$$\rho(r) \propto k r^{-(\eta+f(r))}$$

$$E_0 = a \rho_{600}^b$$

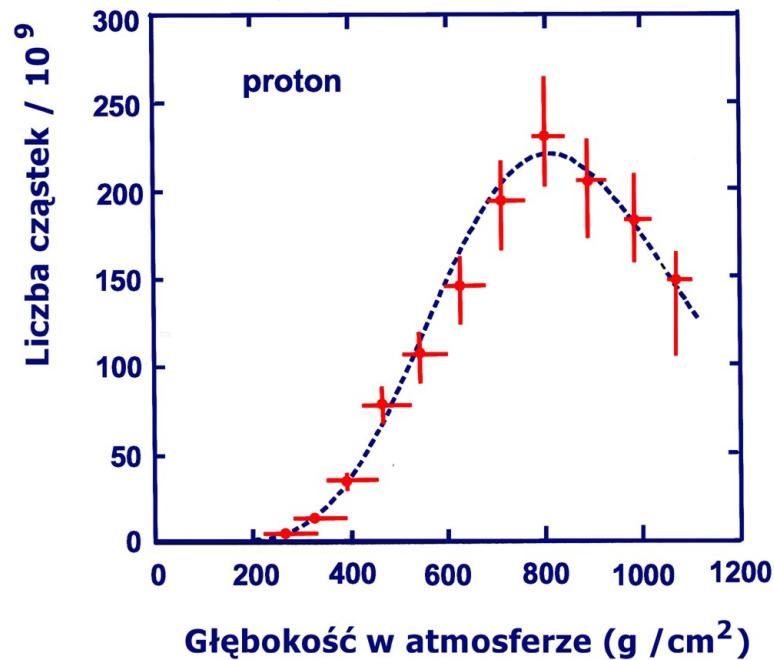
Przypadek najwyższej energii z detektora AGASA ($E \sim 2.5 \times 10^{20}$ eV)

Detekcja metodą fluoresencyjną

from Fly's Eye 1985

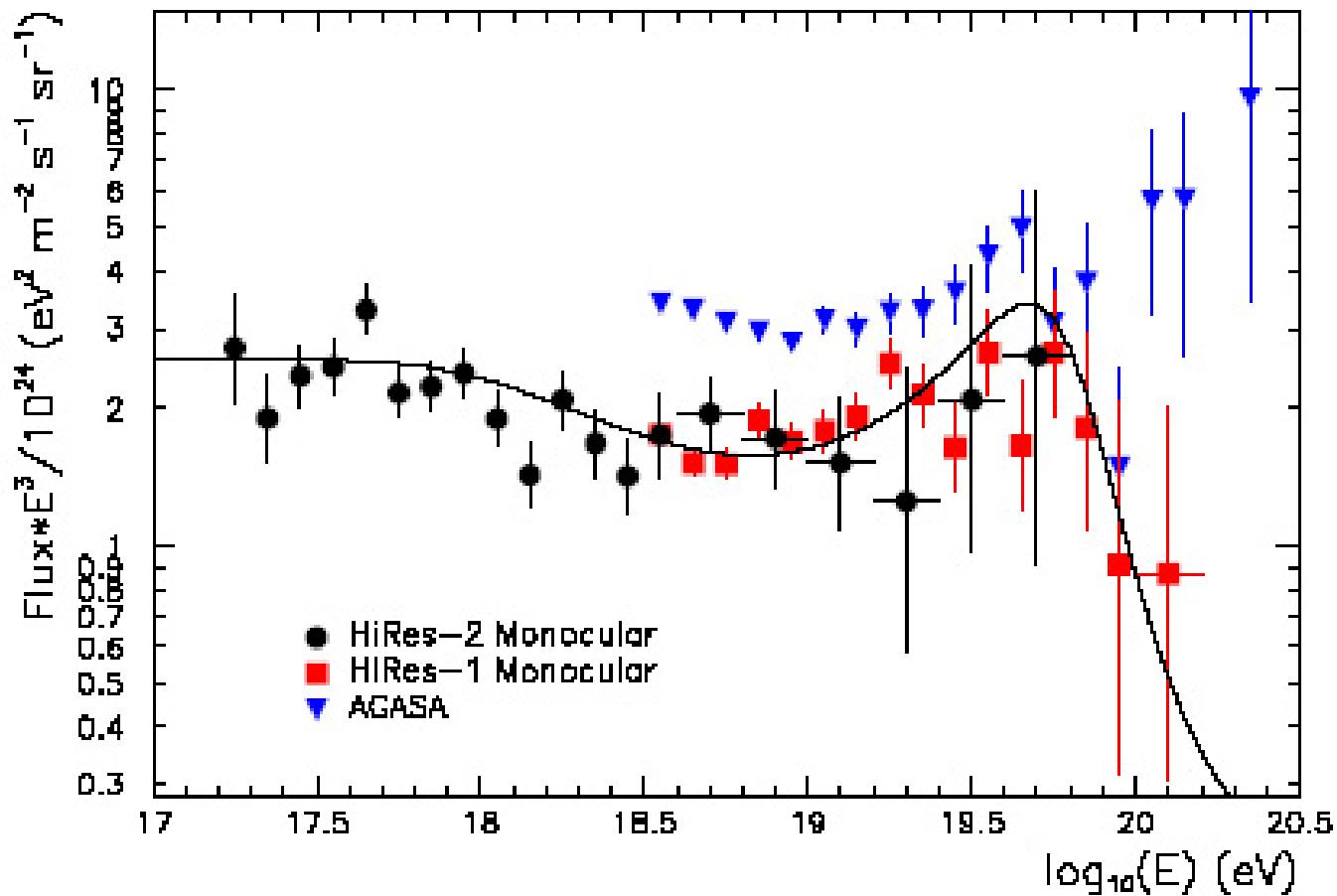
Detektor „Oko Muchy”

HiRes

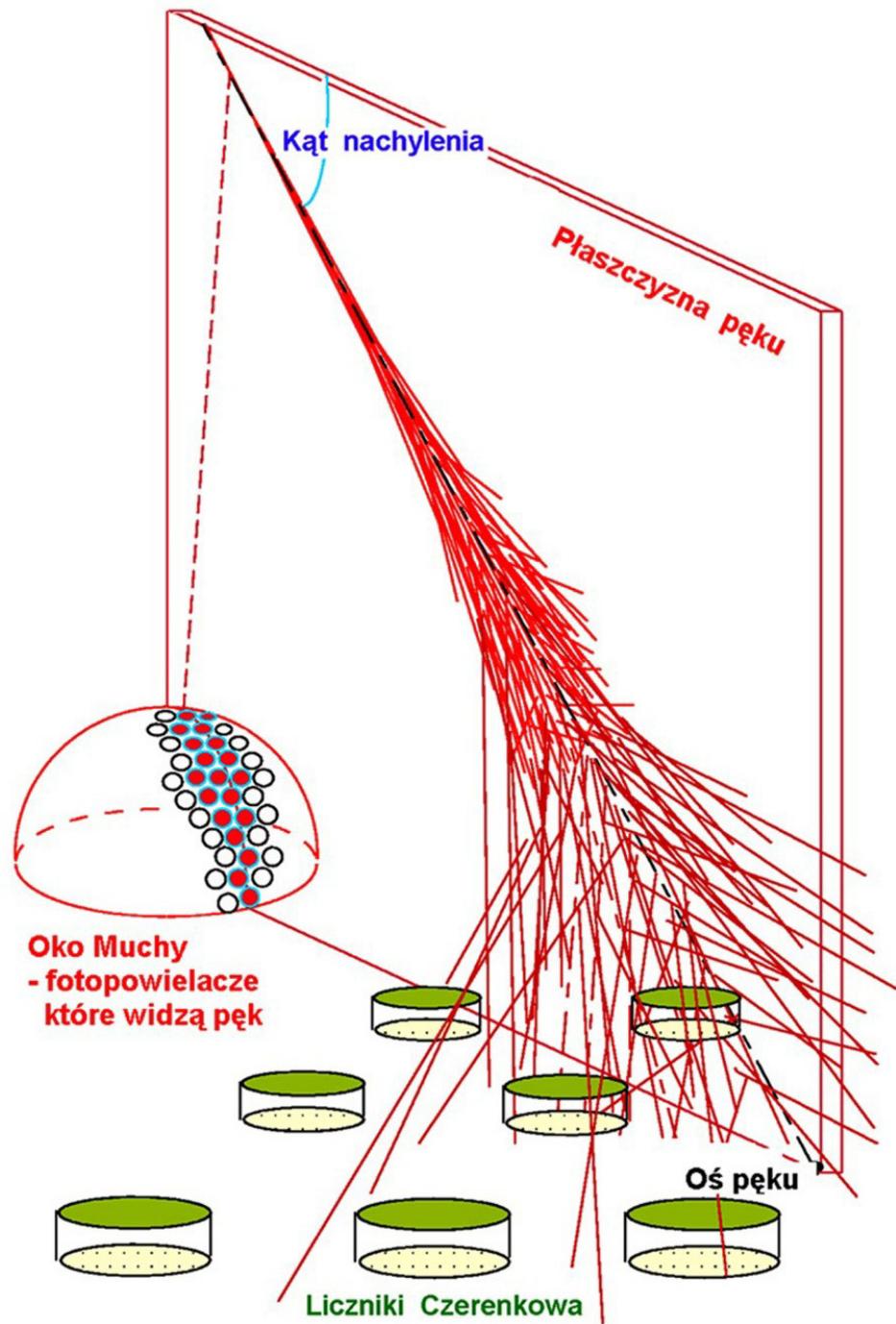
Widmo AGASA i HiRes

niezgodność widm wynikiem użycia różnych technik detekcji?

Szansa na poprawę danych

Hybrydowa detekcja wielkich pęków (Projekt Pierre Auger)

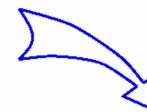
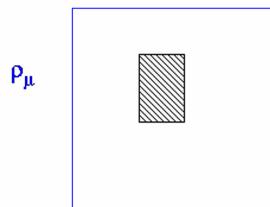
Wzajemna kalibracja obu typów detektorów

Oba detektory mierzą
ten sam pęk używając
różnych obserwabli

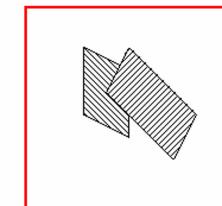
IDENTYFIKACJA CZĄSTEK PIERWOTNYCH

- Detektor powierzchniowy : gęstość mionów i elektronów
- Detektor fluoresencyjny : profil kaskady (X_{\max})

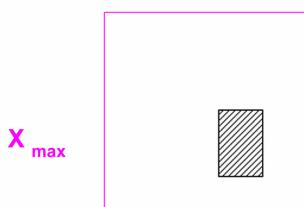
Detektor powierzchniowy

Detekcja hybrydowa

Detektor fluoresencyjny

E_{em}

Obserwatorium Pierre Auger

Badanie promieni kosmicznych w zakresie najwyższych obserwowanych energii, $E > 10 \text{ EeV}$:

skład

lekkie czy ciężkie jądra, fotony, neutrino, ??

widmo energii

kształt widma w zakresie efektu GZK

rozkład kierunkowy

anizotropia, źródła punktowe

→ wyjaśnienie ich pochodzenia ???

- obserwacja całego nieba - detektory w Argentynie i w USA
- $2 * 3000 \text{ km}^2 \rightarrow$ duża statystyka danych
- hybrydowa detekcja wielkich pęków: dwa układy detektorów

LOKALIZACJA PÓŁNOCNEGO I POŁUDNOWEGO OBSERWATORIUM PIERRE AUGER

LOKACJA PÓŁNOCNA:
PROWERS COUNTY,
COLORADO (USA)

320 km (S-E) od Denver

Wysokość npm : 1125 m

Szerokość geogr : 37,45N

Długość geogr : 102,45W

LOKACJA POŁUDNIOWA :
EL NIHIUIL, MENDOZA
ARGENTYNA
80 km (S-W) od San Rafael

Wysokość npm : 1300 m
Szerokość geogr : 35,2 S
Długość geogr : 69,2 W

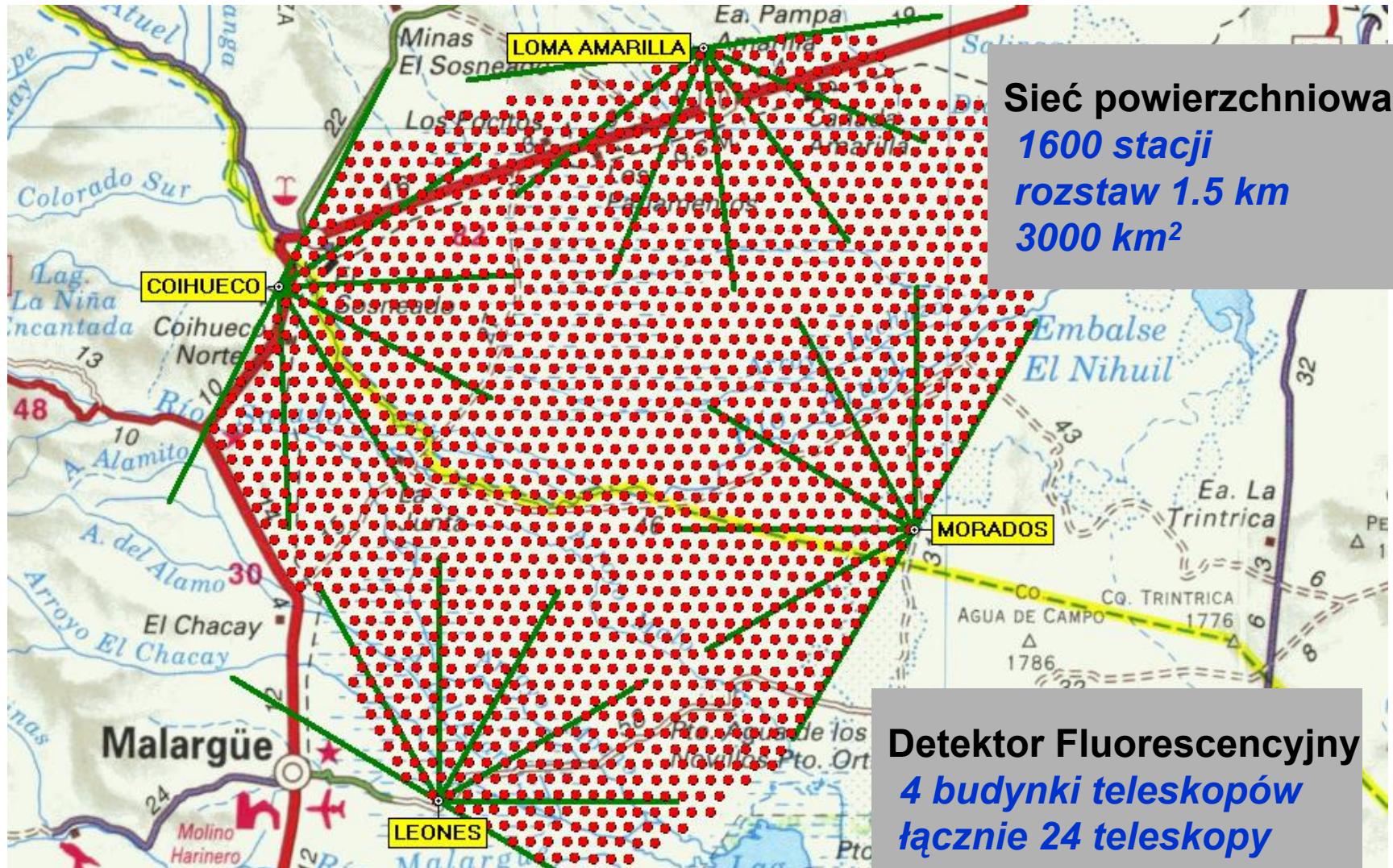
Kampus południowego Obserwatorium Pierre Auger

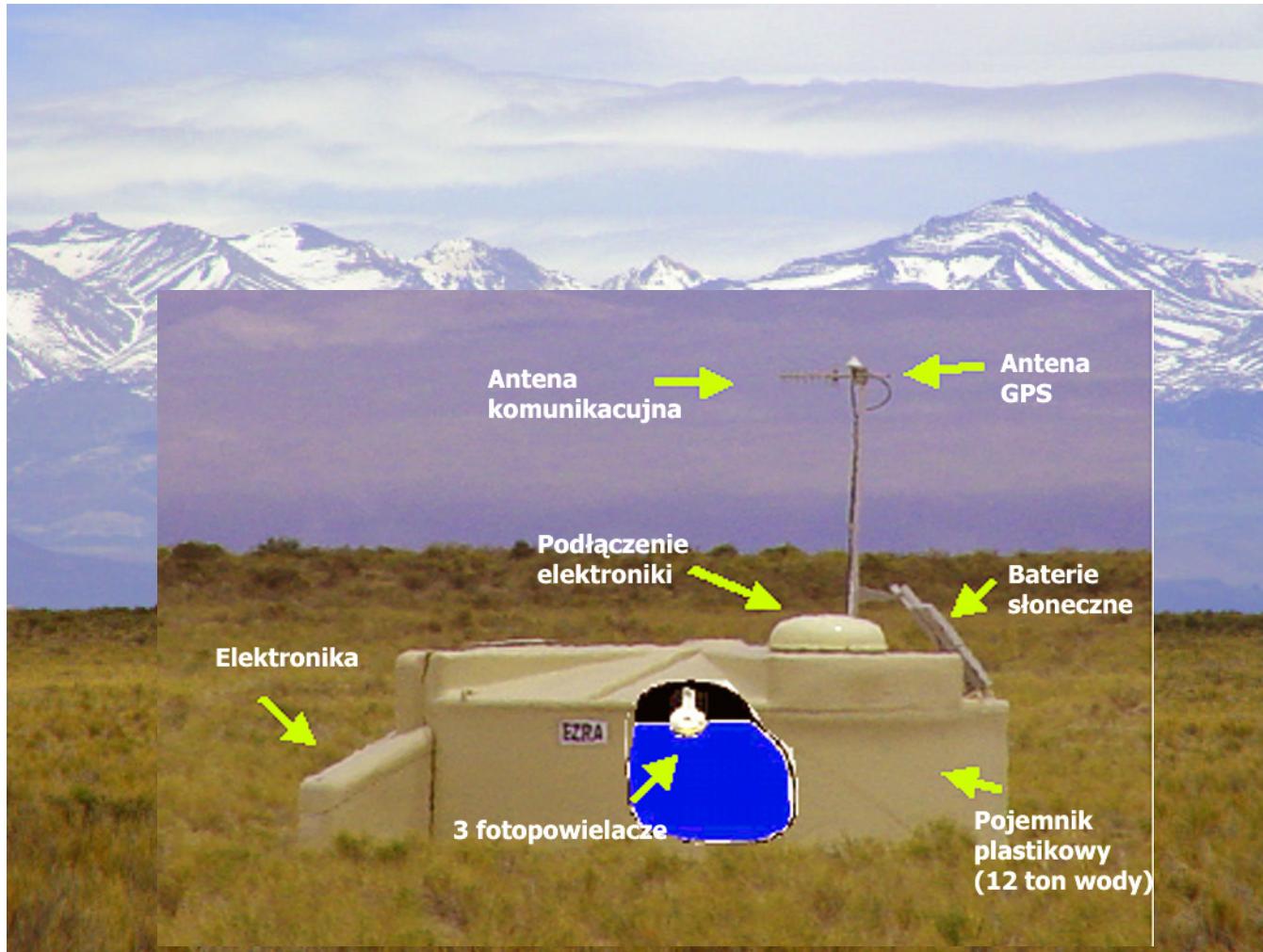
<http://auger.ifj.edu.pl>

www.auger.org

Obserwatorium Pierre Auger

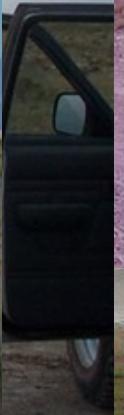
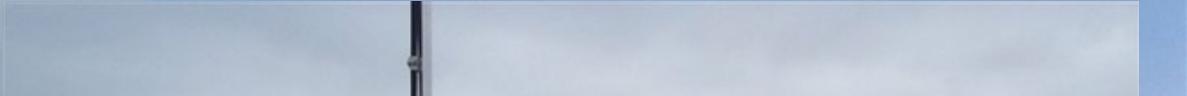
Detektor naziemny

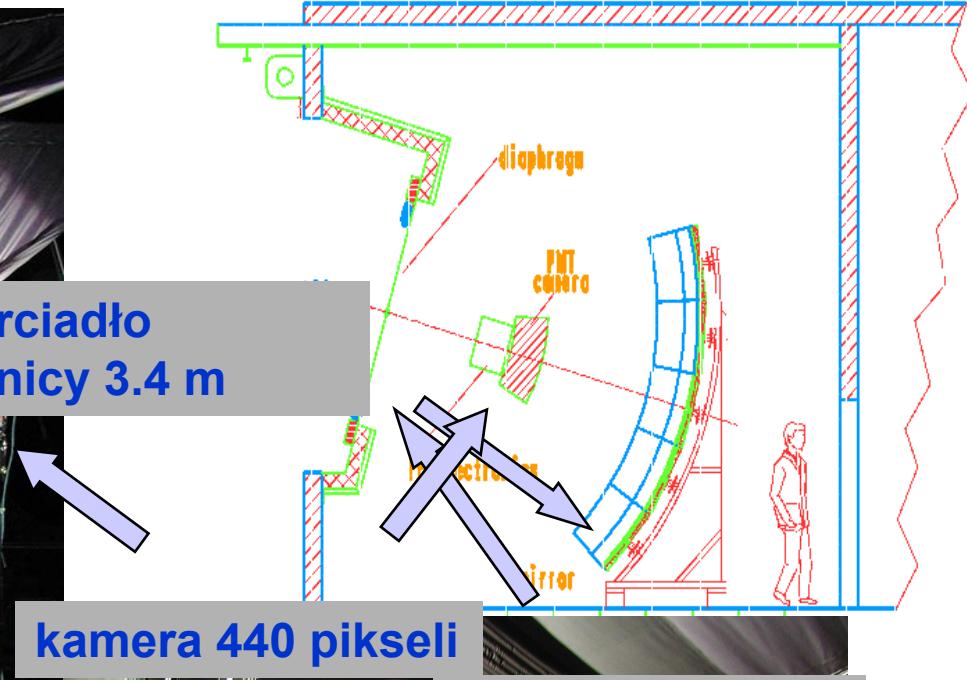
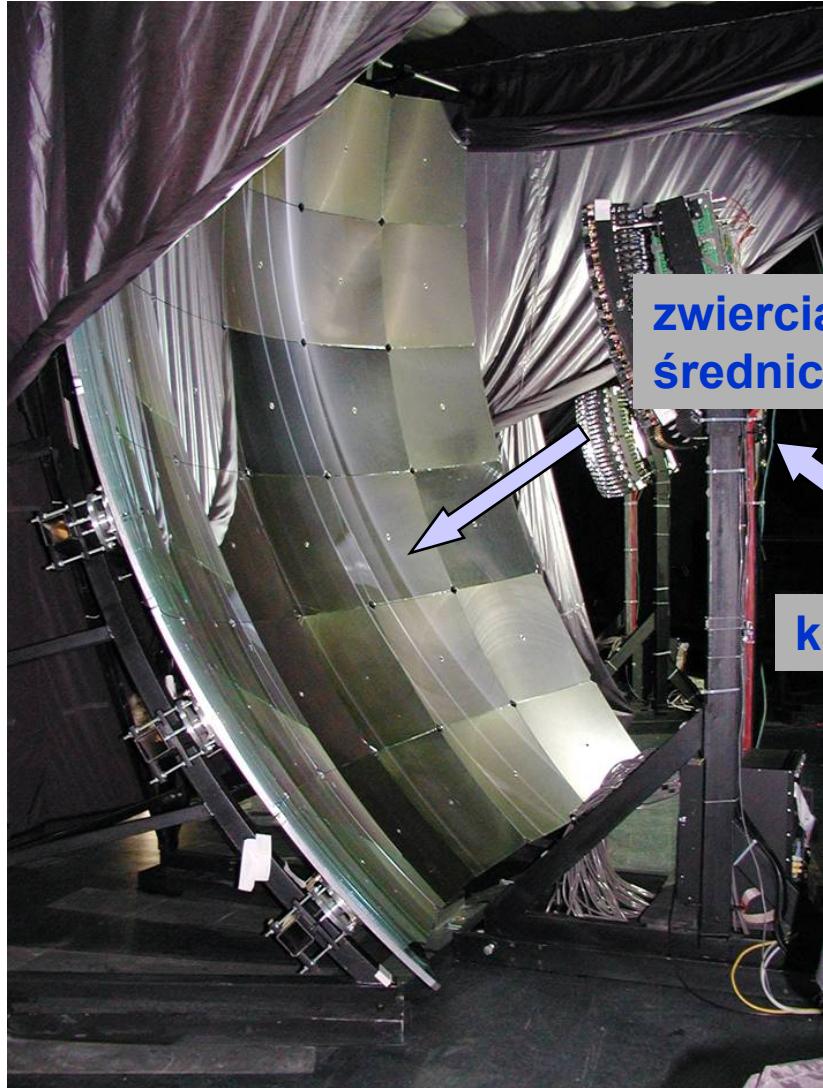
Nowa dostawa detektorów z fabryki

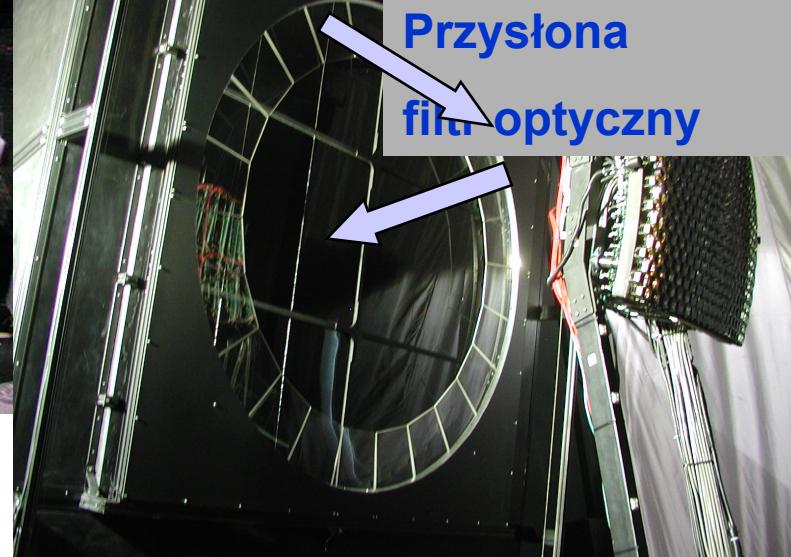
Rozmieszczanie detektorów powierzchniowych

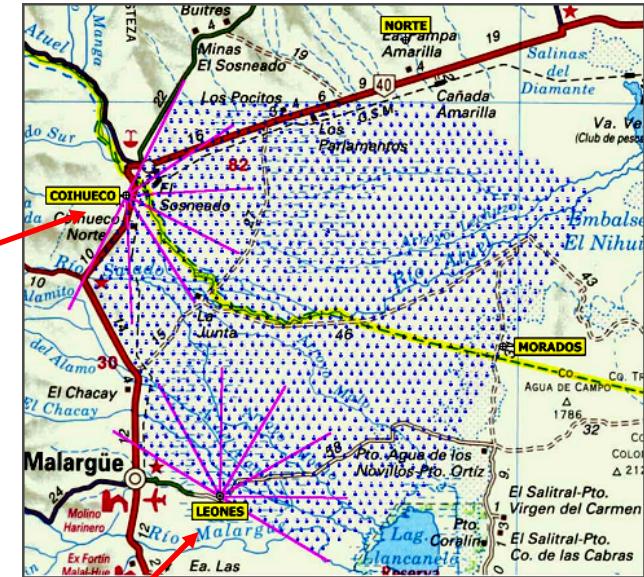
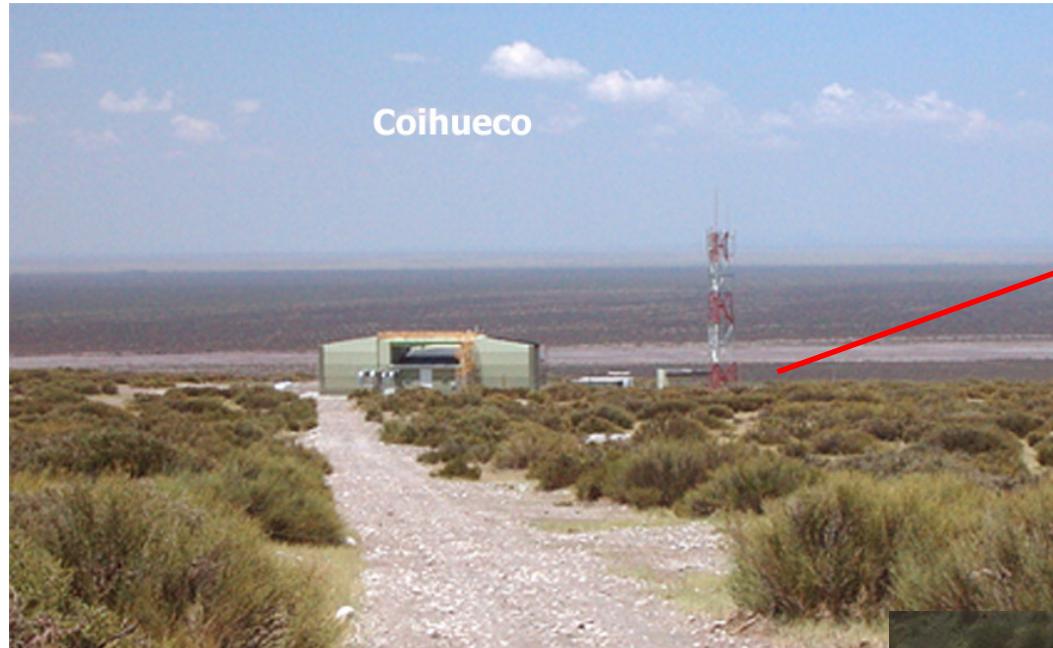
Detektor Fluorescencyjny

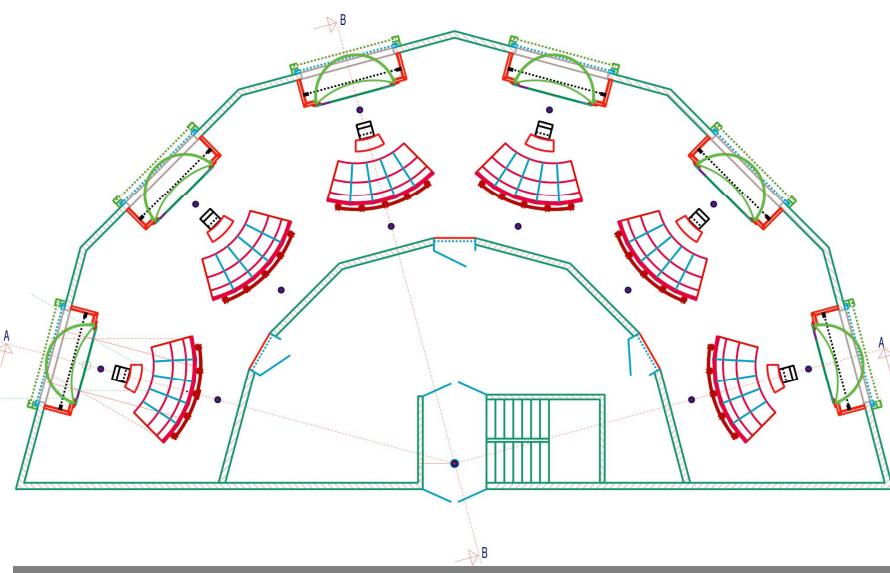
kamera 440 pikseli

Detektory fluorescencyjne

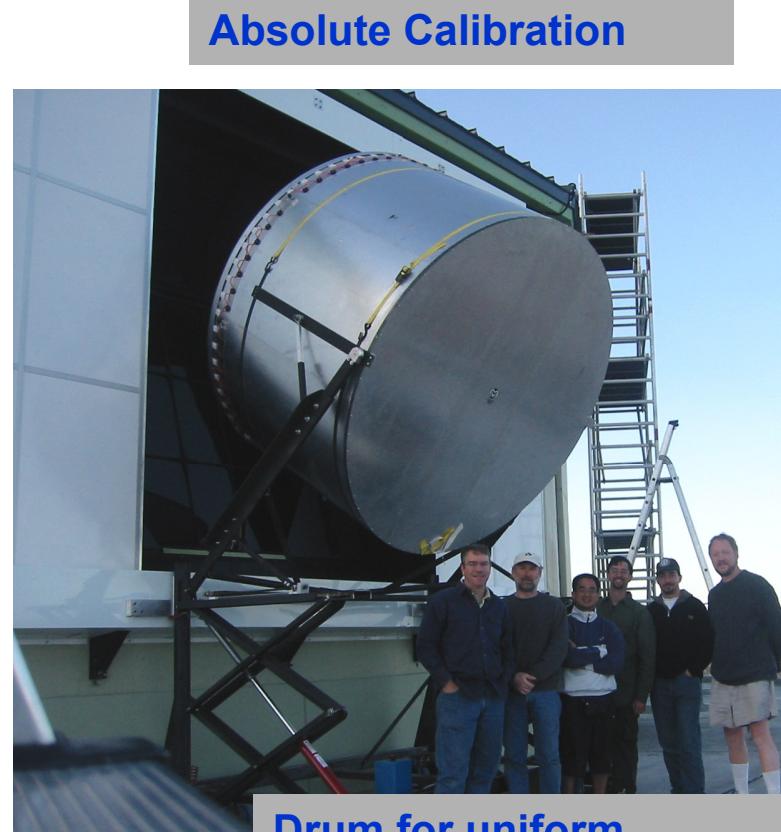

Los Leones

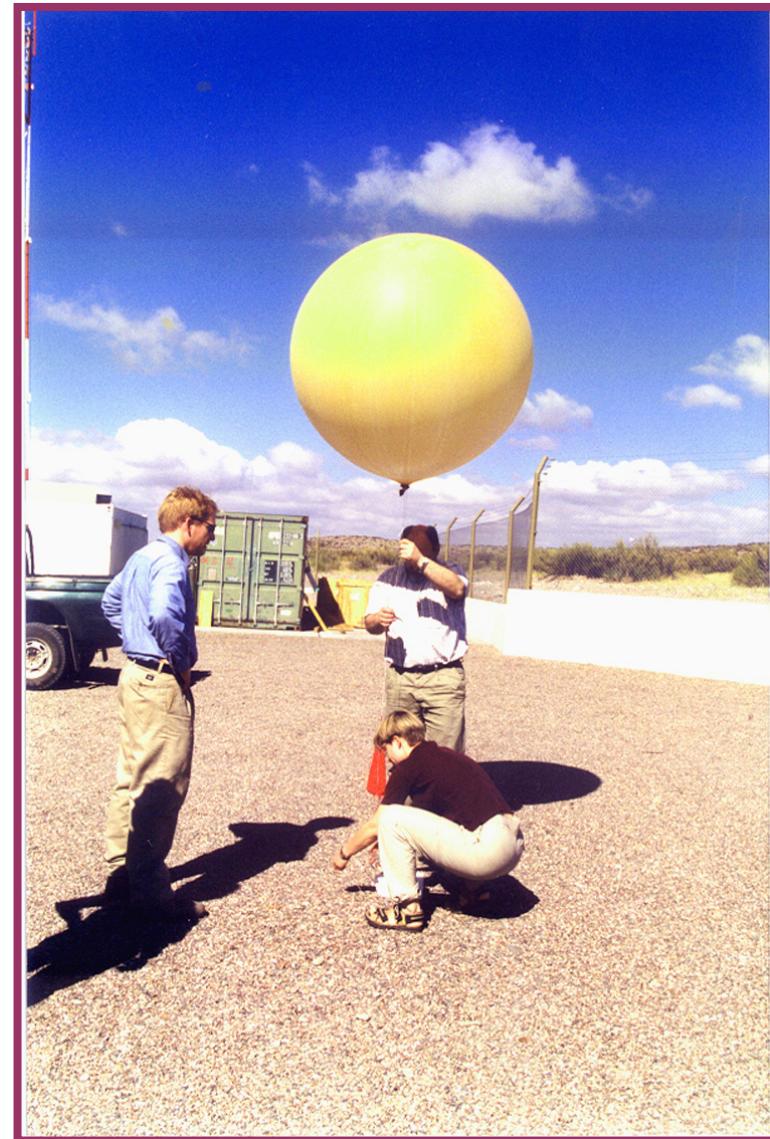
Monitorowanie atmosfery i kalibracja

Atmospheric Monitoring

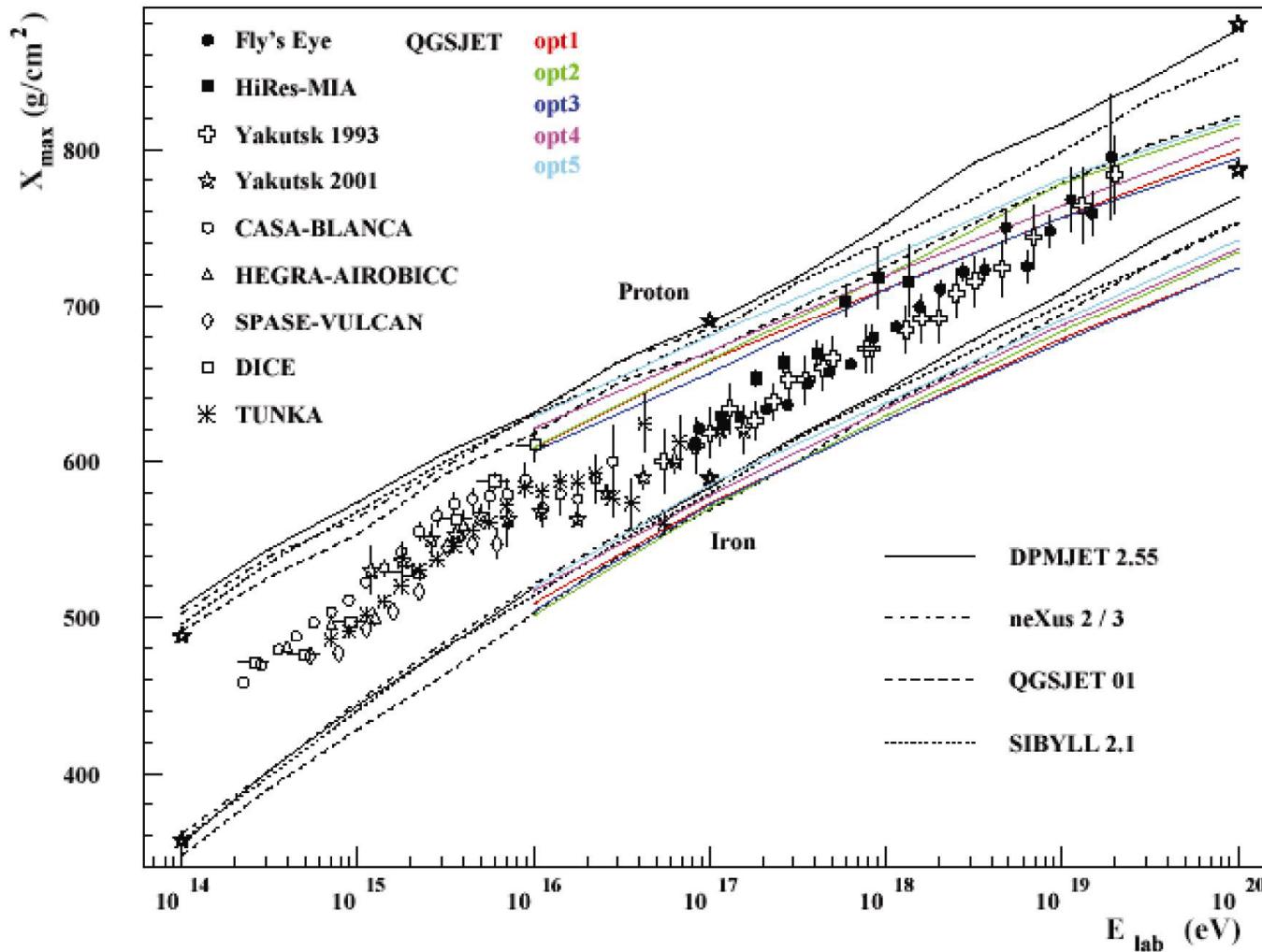
Drum for uniform camera illumination – end to end calibration .

Radiosondaże atmosfery na terenie Obserwatorium Pierre Auger w Argentynie

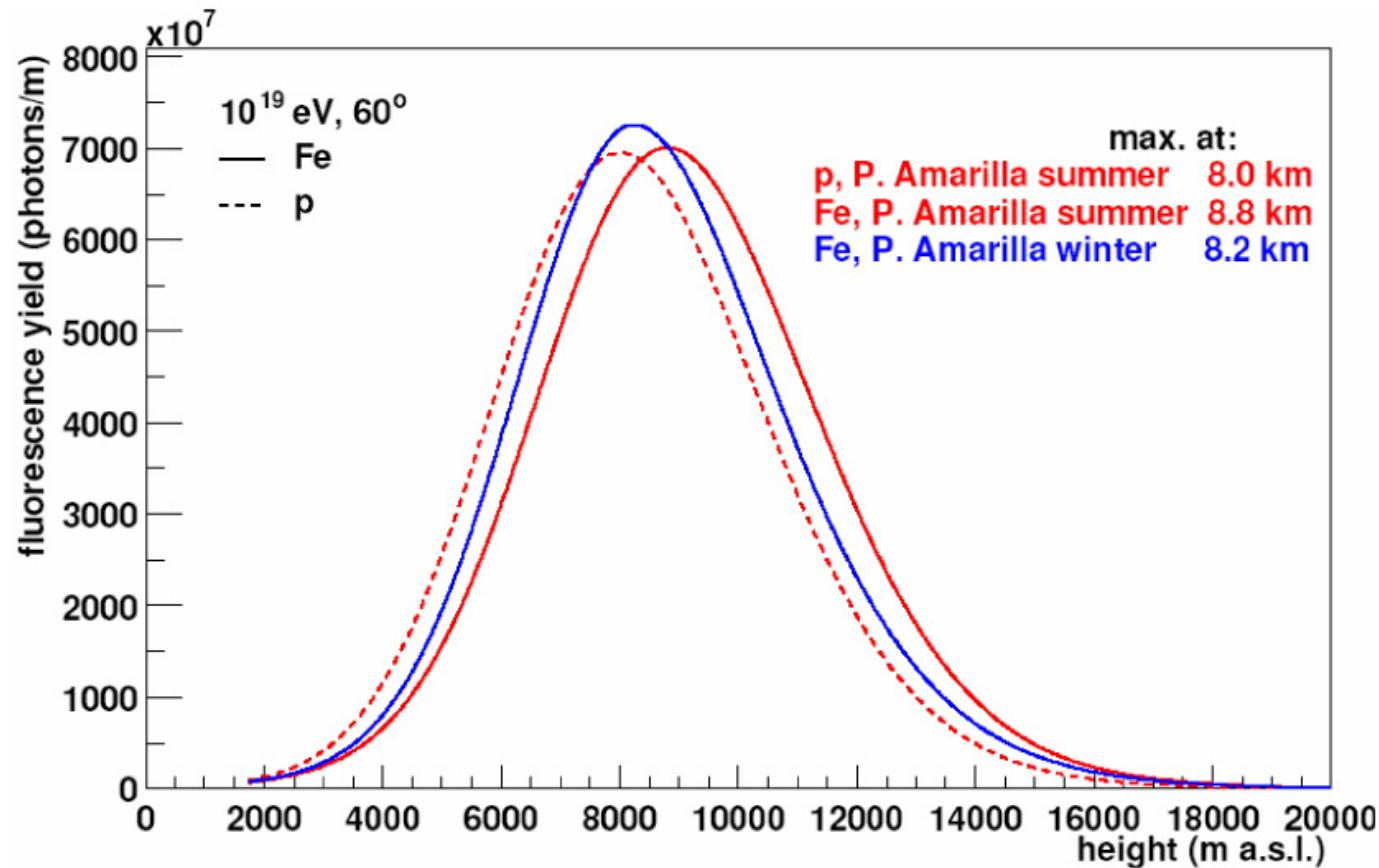

Identyfikacja cząstki pierwotnej pęku

Niezbędny pomiar energii i X_{\max}

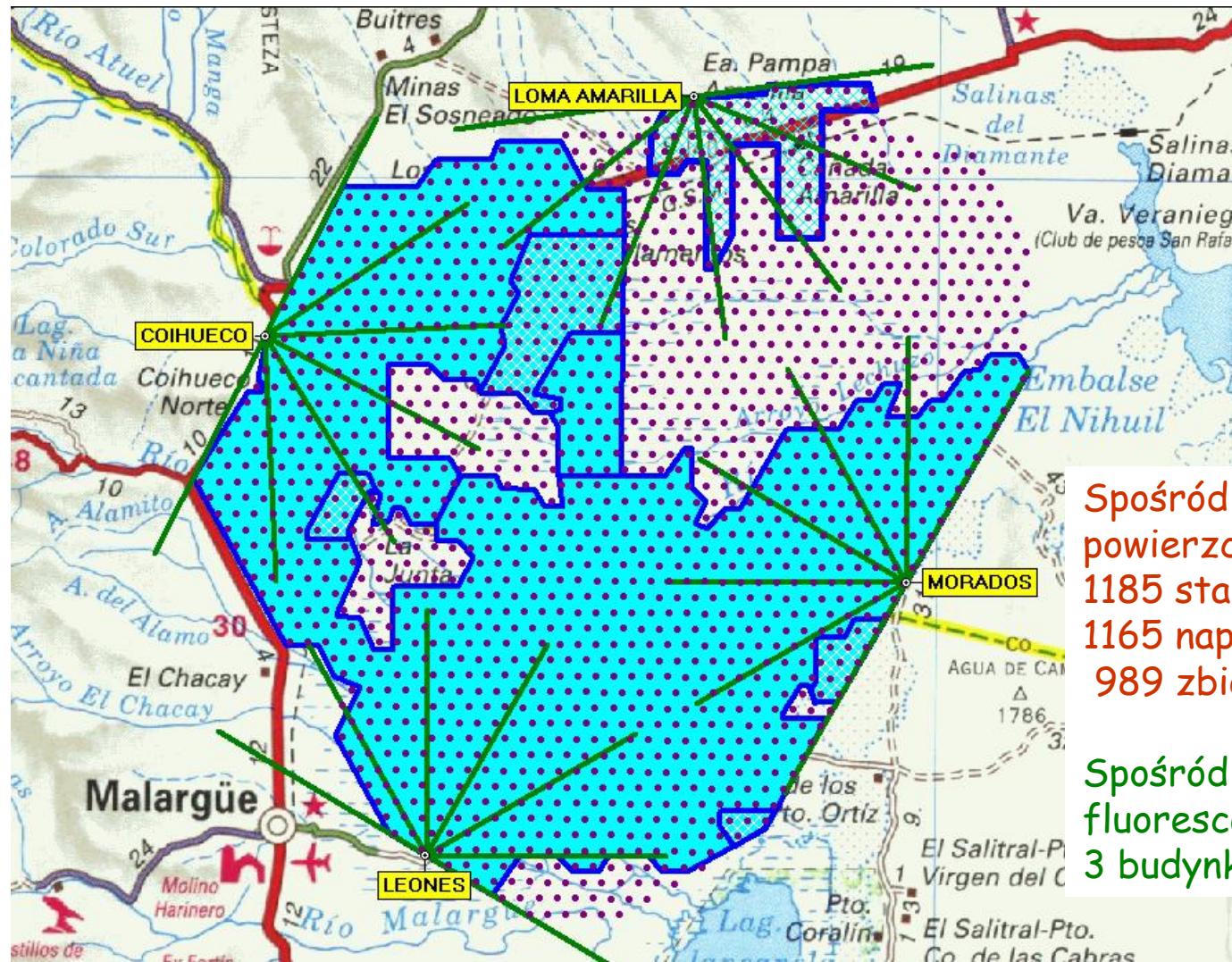

Wyznaczanie maksimum pęku

Rekonstrukcja (geometryczna) w funkcji wysokości
- potrzebna znajomość głębokości atmosferycznej $X(h)$

Stan budowy we wrześniu 2006

Spośród 1600 stacji detektora powierzchniowego
1185 stacji rozmieszczonych
1165 napолнione wodą
989 zbiera dane

Spośród 4 budynków detektora fluoresencyjnego
3 budynki ukończone